

Humentaș contra Latkes: care e mai bun și mai frumos?

De Getta Neumann

Disputa *Latke-Hamantash*, o dezbatere academică umoristică pentru a decide superioritatea latkes asupra humentaș sau vice-versa, a avut loc pentru prima oară la Universitatea din Chicago în 1946 și de atunci a continuat cu regularitate în fiecare an la universități americane prestigioase ca Stanford, Brandeis, Harvard, MIT, Princeton, Yeshiva University, ca să numim numai câteva, fără să se tranșeze definitiv problema. Printre participanți s-au numărat Milton Friedmann și Leon M. Ledermann, câștigători ai Premiului Nobel și multe alte capete iluminate, deținători ai titlului de doctor, indispensabil pentru calificarea pentru această dispută de cel mai înalt nivel academic. Citez câteva exemple de argumente care au intrat în istorie: Profesorul Alan Dershowitz, avocat celebru, a acuzat *latkes* că ar fi responsabil pentru dependența Statelor Unite de ulei/petrol. Profesorii Jonathan Flombaum și Hollis Robbins au pledat pentru *latkes* pe baze semiotice și filozofice, citând pe Baruch Spinoza și Jacques Derrida. Pentru Harold Tafler Shapiro *humentaș* este cel superior, „triumghiul său oedipal” având o semnificație epicuriană.

Să ne amintim: *Latkes* este un amestec de cartofi rași cu făină, ouă și eventual ceapă, fript în ulei, delicios când e încă fierbinte și crocant. Prin mâncărurile gătite în ulei se comemorează minunea de Hanuka, când uleiul, care ar fi trebuit să ajungă o singură zi, a alimentat flacăra din templu timp de opt zile. *Humentaș* este o prăjitură triumghiulară cu o umplutură de mac sau gem de prune care se mănâncă de Purim.

La ce bun să bați apa în piuă și să despici firul în patru? Dezbaterea despre problema crucială și existențială a superiorității latkes contra humentaș ne dovedește clar și limpede (diferența de nuanță între cele două adjective este esențială!) că da, concizia nu este întotdeauna o virtute, dimpotrivă, este seacă și pe undeva, ratează sensul, iar subiectul este total irelevant, *vive la rose!*, important este cum vorbești despre nimic. Când eram copil, tata mă invita să numesc 5-6 cuvinte disparate, pe care el, rabin și orator, se amuza să le împletească într-o narațiune care suna absolut rațional, cu miez și tâlc. Este o artă pe care nu mulți o stăpânesc.

Cum suntem în pragul sărbătorii de Hanuka, am să încerc să rup o lance în favoarea latkes-ului, numit adesea la noi acasă *kezli*, habar n-am de ce și de unde vine cuvântul, că pe *google* nici urmă de *kezli*, parcă nici nu ar exista ! Eppur si muove, *kezli* sfârâie în ulei, rotund și plat, din viermișori de cartofi, crocant la suprafață, moale în interior, un deliciu !

Ceea ce *google* și lumea întreagă ignoră este că un grup de cercetători istorici, etnologi și bucătari au descoperit în încăperea care adăpostise arhivele Comunității evreilor din Timișoara, (arhive care, dacă au existat vreodată, au dispărut cu desăvârșire), o foiță de pergament cu câteva rânduri scrise cu litere care aduceau a alef-beit. După ani de zile de descifrare migăloasă, asemenea lui Arhimede care a sărit din cada plină de apă și a alergat gol-goluț pe străzile Siracuzei țipând *Eureka*, cercetătorii timișoreni au alergat pe Corso țipând *Kezli*, *Kezli*, am găsit rețeta-mumă!!! Discreția tipic timișoreană ne interzice să poposim asupra ținutei lor vestimentare. Descoperirea era epocală: nu *draniki* (Belorusia),

nu *gromperekichelcher* (Luxemburg), nu *gamjajeon* (Corea), nu *Reibekuchen* (Germania) și nici macar *Latke*, ci *Kezli* e sorginta tuturor, originalul, produs al geniului evreiesc timișorean. Și cum ar putea fi altfel? Unde sare uleiul mai sus, mai arzător, unde picură grăsimea mai aprig decât pe malul apei la Șag? Niciunde altundeva pe tot mapamondul. Doar pe malul Begheului putea să se nască ideea de a scărda cartofi în ulei, precum langoșii, care la Timișoara, fapt universal cunoscut, sunt cei mai gustoși din lumea asta. Quod erat demonstrandum.

Anath Hanit, *Disputa Latkes-Humentaș*

Humentaș provine de pe undeva din beciul Evului Mediu german, o ghiulea triunghiulară și țepoasă, incomparabilă cu latke-kezli rotund-senzual timișorean. Buzunarele sau urechile ticălosului Haman, pfui-pfui, le inghiți o dată pe an, cu latke-kezli te delectezi cât de des și cât încap!

În câteva luni sărbătorim Purim, când partizanii humentaș-ului vor avea cuvântul.